

Nr 263.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet m. m.; given Stockholms slott den 12 mars 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att *dels* såsom bidrag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer;

dels medgiva, att bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personers resor till och från nämnda sjukvårdsanstalt må från och med den 1 juli 1920 utgå enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, ävensom för beredande av dylikt bidrag på extra stat för år 1921, utöver i statsverkspropositionen föreslaget belopp å 8,000 kronor, anvisa ytterligare ett belopp av 7,000 kronor eller sålunda tillhoppa ett förslagsanslag å 15,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

C. E. Svensson.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Svensson anförde:

Jag anhåller härmed att för Kungl. Maj:t få anmäla ett par uppkomna spörsmål angående anslag till det s. k. radiumhemmet i Stockholm m. m.

Statsbidrag till upprätthållande av verksamheten vid radiumhemmet i Stockholm.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1917 års riksdag ett anslag av 200,000 kronor såsom bidrag till inköp av radium för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings sjukhem i Stockholm, det s. k. radiumhemmet.

Vidare har 1919 års lagtima riksdag för inköp av två röntgen-terapiapparater för radiumhemmet på tilläggsstat för år 1919 anvisat ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor.

Med skrivelse den 5 mars 1920 har medicinalstyrelsen överlämnat en framställning från styrelsen för cancerföreningen i Stockholm, vilken förening numera övertagit de svenska cancerföreningen och dess Stockholmsavdelning tillkommande uppgifter, i fråga om anvisande såväl på tilläggsstat för år 1920 som på 1921 års stat av ett anslag å 35,000 kronor såsom bidrag till underhåll av radiumhemmet.

*Styrelsen
för cancer-
föreningen
i Stockholm.*

Föreningens styrelse framhåller därvid, att det visat sig, att avkastningen av nu befintliga donationsmedel icke räckte till att uppehålla driften av radiumhemmet och möta de ökade utgifter, som bland annat stegrade lönebehov för läkare och personal medförde.

Radiumhemmet vore den sjukvårdsinrättning, där huvudmassan av de patienter från norra och mellersta Sverige, vilka vore i behov av radioterapeutisk vård, sökte en behandling, som de icke på de vanliga sjukhusen kunde erhålla.

Radiumhemmet utgjorde ock en kunskapshärd, där samtliga nu verksamma radiumspecialister i hela Skandinavien studerat och där en systematisk utbildning av sköterskeelever vore ordnad.

Såväl genom sin sjukvård som genom utbildning av läkarspecialister och sköterskor hade denna anstalt alltså en väsentlig betydelse för de kräftsjukas behandling i hela landet.

Sjukvårdens utveckling vid radiumhemmet belystes av följande siffror:
Behandlingen omfattade:

1911	332	patienter, därav	159	intagna och	173	polikliniska
1912	393	»	»	213	»	»
1913	570	»	»	316	»	254
1914	742	»	»	312	»	430
1915	777	»	»	339	»	438
1916	1,046	»	»	385	»	661
1917	1,409	»	»	538	»	871
1918	1,541	»	»	621	»	920
1919	2,090	»	»	642	»	1,448

Av denna tablå framginge, hurusom alltsedan hemmet öppnades patientantalet per år undan för undan stigit, framför allt från år 1916, då radiumhemmet inflyttade i sina nya lokaler.

De vid radiumhemmet å allmän sal ineliggande patienterna erlade för vård och underhåll per dag 3 kronor för patient från Stockholm och 4 kronor för patient från landet i övrigt, därest icke vård erhöles fritt genom anslag ur de därför donerade fonderna. För radiumbehandlingen erlade dessa patienter ett pris av 3—10 kronor per behandling och för röntgenbehandlingarna en avgift av 3—10 kronor, som ungefär motsvarade rör- och strömförbrukning vid de olika behandlingarna.

Radiumhemmets huvudklientel utgjordes av fattiga människor — 28 av 32 platser vore avsedda för mindre bemedlade — som endast genom dess verksamhet kunde komma i åtnjutande av en dyrbar specialbehandling.

Radiumhemmet vore alltså till sin huvudkaraktär en välgörande inrättning, som hittills kunnat existera endast genom avkastning från donerade fonder och tillfälliga gåvomedel. Vid nuvarande höga priser på alla livsförnödenheter och alla förbrukningsartiklar försloge emellertid icke tillgängliga räntemedel till att uppehålla hemmets drift.

Enligt den senast tillgängliga styrelseberättelsen, avseende verksamhetsåret 1918, framginge svenska cancerföreningens stockholmsavdelnings ekonomiska ställning av följande tablå:

Avdelningens tillgångar den 1 januari 1918 utgjordes av:

Obligationer.....	kronor	959,600: —	
Av Stockholms enskilda bank utfärdade de- positionsbevis	»	200,000: —	
Innestående å giroräkning i Stockholms en- skilda bank	»	17,181: 49	kronor 1,176,781: 49

Under året hade avdelningen haft följande *inkomster*:

Räntor	kronor	62,123: 16	
Inbetalningar till grundfonden	»	62,000: —	
Statens bidrag till radiuminköp	»	153,014: 05	
Konung Gustaf V:s sextioårsfond	»	40,000: —	
Wilhelm Didrings fond.....	»	5,000: —	
Gåva av okänd givare	»	2,500: —	» 324,637: 21
			Kronor 1,501,418: 70

Utgifterna hade varit:

Radiumhemmets underhåll.....	kronor	64,430: 84	
Inköp av radiumpreparat och röntgenutensilier	»	168,665: 53	
Utbetalt för beredande av kostnadsfri vård åt medellösa patienter.....	»	1,588: 23	
Diverse omkostnader	»	597: 50	kronor 235,282: 10
Behållningen den 31 december 1918 bleve sålunda.....			Kronor 1,266,136: 60

och fördelade sig på följande konton:

Herm. Friedländers fond	kronor	2,000: —
Forsgréniska fonden	»	500,000: —
Alma-fonden	»	100,000: —
Drottning Victorias fond	»	140,000: —
O. Ekströms fond	»	52,000: —
Wilhelm Didrings fond	»	5,000: —
Konung Gustaf V:s sextioårsfond.....	»	40,000: —
Grundfonden.....	»	427,136: 60
		Summa kronor 1,266,136: 60

År 1919 hade radiumhemmets underhåll dragit en kostnad av 185,011 kronor 43 öre.

Hemmets inkomster genom patienternas avgifter för behandlingar och sjukvård hade uppgått till 100,739 kronor 31 öre, under det att cancerföreningen tillskjutit 84,272 kronor 12 öre.

Cancerföreningens för radiumhemmet disponibla inkomster under år 1919 hade emellertid endast utgjort 56,861 kronor 5 öre, varför en brist av 27,411 kronor 7 öre uppstått, vilken måst täckas genom enskilda gåvor.

Under år 1920 måste radiumhemmet emotse ytterligare stegrade utgifter på grund av en nödvändig förhöjning av löner åt läkare och personal.

Läkarna hade icke dittills på sina från början låga löner erhållit de dyrtids-tillägg, som på andra sjukhus beviljats av stat och kommun, men vore det icke möjligt att utan löner, som ungefär motsvarade lönerna i stadens tjänst, erhålla kvalificerade läkarkrafter. Den övriga sjukvårdspersonalens löner måste också ställas på samma nivå som stadens löner å motsvarande platser. Endast dessa löneförbättringar fordrade en ökad utgift per år av 27,683 kronor 33 öre.

Medicinalstyrelsen yttrar i ämnet följande:

*Medicinal-
styrelsen.*

»Vid flera föregående tillfällen har medicinalstyrelsen anfört den stora betydelse för cancersjukdomens bekämpande, som den av cancerföreningen i Stockholm — eller dess föregångare svenska cancerföreningen och då speciellt dess Stockholmsavdelning — utövade verksamheten äger. Bekämpandet av denna svåra sjukdom utgör enligt styrelsens åsikt ett verkligt statsintresse, såsom ock i den nu föreliggande ansökningen framhålls, och det bör då vara staten angeläget att så långt nödigt och görligt är understödja denna verksamhet. Statsmakterna hava också flerfaldiga gånger visat sin villighet att träda hjälpande emellan till förmån för nu ifrågavarande föreningsverksamhet, och har därmed denna erhållit ett värdefullt stöd. Oaktat detta och ehuru väl föreningen ifråga har att för sin verksamhet tillgå avkastningen av vissa donationsmedel till ganska avsevärt belopp, drives rörelsen vid radiumhemmet med en icke så liten förlust, vilket framgår av den nu föreliggande ansökningen, utvisande att för år 1919 'en brist av kronor 27,411:07 uppstått, vilken måst täckas genom enskilda gåvor'. Och vidare framgår av ansökningen, att denna brist kan med full säkerhet antagas komma att hädanefter icke blott fortfara utan även avsevärt ökas.

Vid sådant förhållande synas fullt giltiga skäl föreligga för ett tillmötesgående av föreningens anhållan om driftunderstöd, och har medicinalstyrelsen för sin del ej något att erinra mot det härför begärda beloppet, som tvärtom synes styrelsen rätt moderat tilltaget.»

På grund av det nu anförda och under åberopande i övrigt av den i ansökningen lämnade detaljerade utredningen, som synts medicinalstyrelsen till fullö övertygande, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bevilja *dels* på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor, *dels* på tilläggsstat för år 1920 likaledes ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor, allt att utgå såsom bidrag till underhåll av cancerföreningens i Stockholm sjukhus radiumhemmet därstädes samt att åtnjutas under iakttagande av de villkor och bestämmelser, som, i händelse av begärda anslags beviljande, må varda av Kungl. Maj:t fastställda.

Beträffande svenska cancerföreningens organisation och verksamhet samt särskilt dess Stockholmsavdelnings ekonomiska ställning m. m. lämnades en utförlig redogörelse vid behandlingen i 1917 års statsverksproposition av den förut omförmälda frågan om beviljande av anslag för inköp av radium för radiumhemmets räkning. I fråga om den in-

Departementschefen.

gripande betydelse, radiumhemmet ägt vid behandlingen av kräftsjukdomarna, lärer därför vara tillfyllest att hänvisa till denna redogörelse. Vad särskilt angår cancerföreningen i Stockholm, må meddelas, att stadgar för nämnda förening äro antagna vid ordinarie sammanträde den 23 maj 1919 och att dessa stadgar äro av i huvudsak samma innehåll som de i ovanberörda statsverksproposition refererade stadgarna för cancerföreningens Stockholmsavdelning.

Av den föreliggande utredningen framgår nu, att radiumhemmets betydelsefulla verksamhet ständigt gått framåt, men därjämte, att utgifterna till följd av de senaste årens oerhörda stegring i priser på livs-förnödenheter och förbrukningsartiklar m. m. i hög grad ökats, så att tillgängliga inkomster icke äro tillräckliga. Under år 1919 uppkommen brist har sålunda måst täckas genom bidrag från enskilda. För innevarande år beräknas en ytterligare ökning i utgifterna, särskilt föranledd av erforderliga löneförhöjningar åt radiumhemmets läkare och personal.

Ehuru det enligt min uppfattning är önskvärt, att en institution sådan som den ifrågavarande kan i största möjliga omfattning grunda sin verksamhet på det enskilda intresset, synes ett så viktigt statsintresse vara förbundet med att radiumhemmet kan i oförminskad utsträckning fylla sin uppgift för både studerande och bekämpande av kräftsjukdomarna, att statsmakterna med hänsyn till föreningens ekonomiska ställning torde böra träda hjälpande emellan för upprätthållande av dess verksamhet. Emellertid synes det nu anmälda medelsbehovet ej vara av sådan beskaffenhet, att anslag bör äskas å tilläggsstaten, utan förordar jag beviljande för år 1921 av ett anslag för ändamålet å 35,000 kronor. Skulle föreningen visa sig vara i behov av ytterligare statsbidrag, lärer frågan härom kunna underställas nästkommande års riksdag, varförinnan emellertid i så fall lämpligen torde böra övervägas, om ej vissa bestämda grunder för statsbidragets utgående böra stadgas.

Därest vad jag sålunda förordat vinner bifall, torde Kungl. Maj:t, efter inhämtande av förslag från medicinalstyrelsen, böra för det nu ifrågasatta anslaget utgående meddela de bestämmelser, som kunna befinnas erforderliga.

Ytterligare
resebidrag
till vissa
patienter vid
radium-
hemmet i
Stockholm.

Med bifall till Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har riksdagen för beredande av bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personer för resor till radiumhemmet beviljat dels på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 4,000 kronor, dels ock på extra stat för vardera av åren 1919 och 1920 ett förslagsanslag å 8,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för ifrågarande ändamål på extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag likaledes å 8,000 kronor.

Närmare bestämmelser angående villkor för åtnjutande av bidrag från ifrågavarande anslag hava meddelats genom kungörelse den 8 november 1918 (svensk förf.-saml. nr 845). Enligt denna kungörelse må i landsorten bosatt meddellös eller mindre bemedlad person, som från sin hemort företagit resa till Stockholm för undersökning eller behandling vid radiumhemmet därstädes, efter det sådan undersökning och behandling försiggått, under den förutsättning och i den omfattning, som i kungörelsen närmare angives, åtnjuta statsbidrag för resa från Stockholm åter till hemorten.

Med skrivelse den 4 mars 1920 har medicinalstyrelsen överlämnat en framställning från styrelsen för cancerföreningen i Stockholm om vidtagande av åtgärder i syfte att ersättning måtte utgå jämväl för resor till radiumhemmet.

*Styrelsen för
cancer-
föreningen i
Stockholm.*

Föreningens styrelse framhåller därvid, att erfarenheten visat, att det vid de stigande biljettpiserna varit förbundet med stora svårigheter för ett flertal av de obemedlade patienterna att bekosta sig resan ens i den ena riktningen. Ett alltmåra framträdande behov hade sålunda gjort sig gällande att erhålla möjlighet till bidrag för resor för obemedlade eller mindre bemedlade personer icke blott för resa från radiumhemmet utan även för resa dit. För att kunna tillmötesgå ett sådant behov vore det emellertid nödvändigt att erhålla ett större anslag än det redan beviljade.

Under år 1919 användes visserligen endast 4,685 kronor 10 öre av årsanslaget, 8,000 kronor. För varje kvartal tilltog emellertid efterfrågan efter resebidrag i jämn stegring, såsom nedanstående översikt visade.

Resebidrag av statsanslaget år 1919.

1 januari—31 mars	kronor	591:30
1 april—30 juni	»	868:45
1 juli—30 september	»	1,296:90
1 oktober—31 december	»	1,928:45
	Summa kronor	4,685:10

Det vore alltså i hög grad sannolikt, att under år 1920 det anvisade anslaget torde komma att behöva användas i sin helhet endast till bidrag till resor från radiumhemmet.

För egen del anför medicinalstyrelsen följande:

»Anledningarna till den fortgående stegringen av resebidragen ligga dels i ett ökat antal hjälpsökande, dels och förnämligast i de höjda prisen för färd såväl å järnväg som å ångbåt, vilken senare omständighet inverkat därhän, att allt flere patienter behöft anlitat understöd för betäckande av resekostnaderna. Någon möjlig-

*Medicinal-
styrelsen.*

het att av nuvarande anslag, utan att detsamma överskrides, erhålla medel till bidrag jämväl för resan till anstalten synes således icke föreligga.

I detta sammanhang tillåter sig medicinalstyrelsen erinra, hurusom å ett par andra områden av sjukvårdsväsendet statsbidrag beviljats till ersättande av samtliga (biljett-)kostnader för obemedlade patienters resor. Riksdagen har nämligen anslagit medel dels till vanföras resor till och från de statsunderstödda vanförestaltningsanstalterna, dels ock till resor, som företagas av patienter till och från de jämväl understödda kustsanatorierna; för dessa kategorier hjälpbehövande medellösa har till och med medgivits ersättning för de resor, som företagits av patienternas vårdare, därest sådana behöva medfölja.

På grund av den stora betydelse för cancersjukdomens bekämpande, som den av cancerföreningen utövade verksamheten äger, något som också yttrat sig i de goda resultat, denna verksamhet i många fall haft att uppvisa, anser sig medicinalstyrelsen kunna obetingat tillstyrka ändring, uti nu av cancerföreningen önskad riktning, av nu gällande bestämmelser i ämnet, åsyftande att obemedlade må få samtliga biljettkostnader för resorna till och från radiumhemmet i Stockholm betäckta. De villkor och bestämmelser, som även efter denna förändrings genomförande böra vara från statens sida uppställda, synas lämpligast böra avfattas i ungefärlig överensstämmelse med vad som beträffande förberörda resebidrag åt vanföra och åt patienter vid kustsanatorierna finnes stadgat — dock att ersättning för eventuell vårdares resa icke synes behöva utgå — och med bibehållande av de särskilda bestämmelser angående utbetalning av statsbidraget och övriga särskilda villkor, som nu äro för resor till radiumhemmet gällande. Utbetalandet av ersättningarna bör sålunda fortfarande som hittills försiggå genom föreståndarens för radiumhemmets försorg och bestridas av den nybildade cancerföreningen. Radiumhemmets föreståndare skulle därefter, jämväl som nu, kvartalsvis och mot vederbörliga verifikationer få ifrågavarande utlägg ersatta av medicinalstyrelsen.

Storleken av det anslag, som kan komma att erfordras, därest samtliga obemedlade radiumpatienters resor skola av statsmedel ersättas, anser medicinalstyrelsen kunna antagas uppgå till nära nog dubbla det nuvarande beloppet.»

På grund av det anförda har medicinalstyrelsen föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till den pågående riksdagen hemställa, att riksdagen måtte dels på extra stat för år 1921 bevilja ytterligare ett belopp av 7,000 kronor, att, i händelse av riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts förenämnda framställning om beviljande av 8,000 kronor, sammanläggas med sistnämnda summa till ett förslagsanslag av 15,000 kronor för beredande av bidrag enligt av styrelsen här ovan förordade grunder till medellösa eller mindre bemedlade personer för resor till och från cancerföreningens i Stockholm radiumhem härstädes i och för undersökning och behandling, dels ock, å extra stat för år 1920, ett tilläggsanslag å 7,000 kronor att jämte förut för samma år beviljat förslagsanslag å 8,000 kronor användas i nyss angivet syfte.

Departements-
chefen.

Redan då frågan om anslag för ifrågavarande ändamål för första gången framlades för riksdagen eller år 1918 framhöll föredragande

departementschefen, att han i likhet med medicinalstyrelsen funnit det kunna ifrågasättas, huruvida ej, därest det med statsbidraget åsyftade ändamålet helt skulle kunna vinnas, staten borde bidraga med större belopp än den då föreliggande ansökningen avsåge eller halva resekostnaden. För det dåvarande och i avvaktan på vidare erfarenhet syntes man emellertid kunna stanna vid vad i ansökningen föreslagits. I enlighet härmed fattade Kungl. Maj:t och riksdagen beslut.

Den starka höjning, som biljettprisen å såväl järnvägar som ångbåtar under de senaste åren av kristiden undergått, har betydligt ökat svårigheterna för obemedlade eller mindre bemedlade patienter att bekosta resan från hemorten till Stockholm och sålunda kunna å radiumhemmet bliva föremål för undersökning eller behandling så ofta, som för cancersjukdomens rationella botande anses nödigt. Vid sådant förhållande och då jämlikt beslut av riksdagen ifråga om två andra slag av sjukvårdsanstalter, nämligen de statsunderstödda vanförestalterna och kustsanatorierna, ersättning av statsmedel utgår till medellösa eller mindre bemedlade patienter för resa såväl till som från vederbörande anstalt, anser jag mig böra tillstyrka, att dylika patienter vid radiumhemmet må äga åtnjuta ersättning av statsmedel för hela den av inställelse å hemmet förorsakade resekostnaden.

De nya bestämmelserna i nu ifrågavarande hänseende synas böra lända till efter rättelse från och med den 1 juli 1920.

Därest statsbidrag skall utgå enligt de nu föreslagna nya grunderna, beräknar medicinalstyrelsen, att utöver vad i årets statsverksproposition äskats skulle erfordras ytterligare ett belopp av 7,000 kronor för år räknat. Mot storleken av detta belopp för år 1921 har jag intet att erinra. Vad åter år 1920 beträffar, synes något tilläggsanslag för ändamålet ej vara erforderligt utan de ökade utgifterna kunna bestridas från det på riksstaten för samma år uppförda förslagsanslaget.

Om vad jag sålunda i skilda hänseenden föreslagit vinner riksdagens bifall, skulle alltså på extra stat för år 1921 erfordras tillhoppa 42,000 kronor, som icke beräknats i årets statsverksproposition. Enligt vad jag från chefen för finansdepartementet inhämtat, torde emellertid medel för ändamålet kunna beredas å budgeten.

**Ekonomisk
innebörd.**

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

**Departements-
chefens hem-
ställan.**

dels såsom bidrag till upprätthållande av radiumhemmets verksamhet på extra stat för år 1921 anvisa

Kungl. Maj:ts Proposition Nr 263.

ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer;

dels medgiva, att bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personers resor till och från nämnda sjukvårdsanstalt må från och med den 1 juli 1920 utgå enligt här ovan angivna grunder, ävensom för beredande av dylikt bidrag på extra stat för år 1921, utöver i statsverkspropositionen, föreslaget belopp å 8,000 kronor, anvisa ytterligare ett belopp å 7,000 kronor eller sålunda tillhoppa ett förslagsanslag å 15,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.